

4. Фернау И. Аллилуйя! История Америки / И. Фернау. – М.: Эвидентис, 2007. – 224 с.
5. Коэн М. Американская мысль / М. Коэн. – М.: Иностран. лит., 1958. – 20-21 с.
6. Маль К. Гражданская война в США 1861–1865 / К. Маль. – Минск: Харвест, 2002. – 592 с.
7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=RVmgUqv8ZcE>

Паньків У.

Науковий керівник – Широкогородюк Л.А

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО УСВІДОМЛЕНОГО БАТЬКІВСТВА

Актуальність дослідження. Практично кожна людина стає батьком або матір'ю, основними завданнями яких є виховання дітей, якість якого залежить від сформованості батьківських відносин. З появою дитини у сім'ї, чоловік і жінка усвідомлено або не усвідомлено здобувають нову соціальну роль - роль батька і матері. Саме від рівня усвідомлення батьками своїх нових обов'язків, залежить формування відповідального ставлення до виховання дитини.

Актуальність вивчення проблеми усвідомленого батьківства обумовлена гостротою демографічних проблем, які виникли у сучасному українському суспільстві. Спостерігається падіння народжуваності, є великою кількістю сімей, що розпадаються. Збільшується кількість дітей-сиріт при живих батьках. Часто трапляються випадки жорстокого ставлення до дитини. Ще однією проблемою є недостатній рівень розробки програм соціальної та психологічної допомоги майбутнім батькам.

Для сучасної молоді пріоритетними цілями стають отримання освіти, професійні та кар'єрні досягнення, соціальна та економічна незалежність. Молоді люди не приділяють належної уваги підготовці до ролі майбутніх батьків. Як наслідок, вступаючи у шлюб та народжуючи дитину, молодь виявляється неготовою до виконання батьківських обов'язків, виявляється неспроможною створити належні умови для повноцінного розвитку своєї дитини.

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що достатньо широко вивчають проблеми сім'ї та сімейного виховання А. Мудрик, А. Антонов, Н. Кузнецова та ін. Питання формування готовності до материнства та батьківства досліджують Ю. Борисенко, І. Братусь, Л. Буніна, В. Брутман, Т. Веретенко, Н. Гусак, С. Котова-Олійник, Т. Говорун, В. Кравець, О. Кікінежди, О. Кізь, Р. Овчарова, Л. Остапчук, Ж. Петрочко.

Метаю статті є з'ясування готовності студентської молоді до усвідомленого батьківства, виокремлення гендерних особливостей у питанні батьківства та виховання дітей, а також розробка порад для майбутніх батьків.

Перш ніж перейти до розгляду сутності усвідомленого батьківства, дамо визначення поняттю „батьківство”.

У педагогічному словнику для молодих батьків знаходимо, що батьківство, в першу чергу, це батьки, тобто – це батько й мати своїх дітей, які мають усі юридичні і моральні права та обов'язки щодо їх матеріального забезпечення та організації освіти й виховання [1, с. 39].

Тут же наводиться таке визначення поняття батьківство – це кровне споріднення батьків з їх дитиною, яке визначається на основі документів про шлюб і свідоцтва про народження дитини та на добровільному визнанні себе батьками дитини, яка народилася поза шлюбом [1, с. 39].

За Р. Овчаровою, батьківство - це соціально-психологічний феномен, що являє собою сукупність знань, уявлень та переконань стосовно себе у батьківській ролі, які реалізуються у всіх проявах поведінкової складової батьківства [2, с.52]. Також батьківство, як надіндивідуальне ціле повинно включати в себе такі складові, як: 1) подружня пара, яка вирішила дати початок новому життю, та 2) сама дитина. На думку дослідниці батьківство являє собою відносно самостійну підсистему в системі сім'ї. Це обумовлено тим, що „...основним критерієм для виділення батьківства з навколишнього середовища служить її цільове призначення – це народження та виховання дітей” [3, с. 5]

За визначенням О. Безпалько, батьківство - процес забезпечення батьками необхідних умов для повноцінного розвитку та навчання дітей [4, с. 43].

Термін «усвідомлене батьківство» лише нещодавно почав входити у наукові словники педагогічної та соціальної галузі і його зміст ще остаточно не визначений. За визначенням В.

Кравця, усвідомлене батьківство – «...це повне взяття на себе відповідальності за процес зачаття й народження здорових дітей»[5, с. 244].

І. Братусь вважає, що «усвідомлене батьківство» може бути визначене як сукупність батьківських якостей, почуттів, знань та навичок, що стосуються виховання, розвитку дитини з метою забезпечення процесу формування здорової та зрілої особистості [2, с. 50].

Так, на нашу думку, усвідомлення батьківства, крім бажання мати дітей, відображається ще й в осмисленні, у позитивному відношенні до тих нових обов'язків, до того нового життя, у яке вступають жінка та чоловік, які вирішили стати батьками.

Таким чином, соціальна значущість проблеми та її недостатня розробка зумовили подальший детальний розгляд даної проблеми.

Шлюб це не лише реєстрація стосунків і спільне співжиття, але і спільна відповідальність одне за одного і за народження та виховання дітей. Ми вирішили з'ясувати, чи є для сучасної молоді народження дітей невід'ємною частиною шлюбу, коли саме вони готові народжувати дітей і чи взагалі планують народжувати, яким бачать їх виховання? Що сьогодні молодь кладе в основу сім'ї, на чому будує стосунки?

У своїй праці «Гендерні аспекти усвідомленого батьківства» Т. Говорун, В. Кравець, О. Кікінежді, О. Кізь зазначають, що психологічна готовність до сімейного життя юнацтва залежить від взаємодії багатьох внутрішніх і зовнішніх чинників і становить синтез взаємопов'язаних та взаємообумовлених компонентів: мотиваційно-ціннісного, когнітивного, емоційно-регулятивного і поведінкового. [6, с.57]

На думку авторів, мотиваційно-ціннісний компонент передбачає наявність у юнаків та дівчат стійкої позитивної мотивації шлюбу як важливої життєвої цінності, усвідомлене бажання мати сім'ю, глибоку переконаність у її значущості, прагнення бути щасливим у подружньому житті, потребу в оволодінні знаннями, вміннями та навичками, які є необхідними для створення та успішного функціонування сім'ї.

Когнітивний (пізнавальний) компонент визначається ними як наявність у юнаків та дівчат системи знань, необхідних у сімейному житті, зокрема з педагогіки і психології, достатнього рівня поінформованості з питань моралі, питань фізіології і сексології шлюбу, а також правничих знань, господарсько-економічних засад функціонування сім'ї.

Емоційно-регулятивний компонент передбачає здатність до рефлексії та саморегуляції поведінки і емоційних станів, а також усвідомлення юнаками та дівчатами сформованості таких якостей, як емпатія, співчуття, співпереживання, взаєморозуміння, взаємодопомога тощо.

Поведінковий компонент включає соціально-психологічні вміння, особливості сценаріїв гендерної та сексуальної поведінки, специфіку самоорганізації життєдіяльності [6, с 57-58].

Аби визначити рівні сформованості кожного із зазначених вище компонентів психологічної готовності юнаків до сімейного життя ми вирішили провести соціологічне дослідження. У ньому взяли участь 35 студентів, серед яких є і дівчата, і хлопці. Вікова категорія опитуваних 18-20 років. І хоч за статистикою сьогодні шлюби в Україні «подорослішали», проте усі ми розуміємо, що насправді відносини, які потім переростають у сімейне життя, починаються набагато раніше.

Для того аби дослідити середній віковий показник для створення сім'ї перед респондентами було поставлено питання про оптимальний вік для початку сімейного життя окремо для обох статей. Юнаки в середньому вказали для дівчат вік 22 роки, а для них самих – 25; 60 % дівчат висловились про вік для них – 20 років, а 40% - 24 -25. Для хлопців більшість назвала цифру 24-25 років. Проте були і цифри 28-29 років. Отже, думки хлопців та дівчат щодо оптимального віку для створення сім'ї в більшості збігаються. Лише незначна частина опитуваних вказали на ранні та пізні шлюби. Такі думки свідчать про те, що молоді люди усвідомлюють, що створення сім'ї це серйозний і відповідальний крок, для якого потрібна і фізіологічна, і соціальна зрілість.

Враховуючи зміни в орієнтирах сучасної молоді, нам було важливо дізнатися чи збираються вони народжувати дітей одразу після укладання шлюбу. Усі учасники дослідження у відповідях тут були одноголосними, вказавши, що не збираються народжувати дітей одразу, адже спочатку потрібно пожити для себе. Аргументації позицій відрізнялися. Так юнаки висловилися про те, що спочатку потрібно «встати економічно на ноги». Дівчата говорили про

потребу «краще пізнати одне одного», «насолодитися стосунками», «звикнути»; 10 % опитуваних стверджували, що треба пожити для себе, бо «коли народяться діти то прийдеться жити для них і часу для себе вже не буде».

Отримані відповіді свідчать про те, що дівчата можуть виходити заміж не достатньо знаючи свого обранця, хоч період знайомства і «притирання» мав би передувати шлюбу. А юнаки допускають можливість створення сім'ї, будучи економічно залежними.

Щоб з'ясувати як обирає сучасна молодь свою другу половинку, за якими критеріями, що для неї головне учасникам дослідження було запропоновано вказати якості, які, на їхню думку, є пріоритетними при виборі партнера. Юнаки для дівчат обрали більш практичні якості, зокрема працьовитість і вміння готувати, багато респондентів відзначило ще зовнішність. Дівчата ж переконані, що юнаки в них цінують найбільше доброту, чуйність, багатий внутрішній світ, і лише незначна частина вказала на інтелект. Тобто хлопці обирають дівчат не зовсім так, як це уявляють самі дівчата. Такі ж розбіжності виявилися і у відповідях дівчат. Вони виокремлюють, звичайно, мужність, зовнішність, працьовитість але більшої уваги надають чуттєвості, вмінню вислухати. В той час чоловіки впевнені, що для жінок головне аби чоловік був красивим, сильним і добре заробляв. І дівчата, і хлопці визначили якості, які, дійсно, є необхідними для хороших стосунків і взаємовідносин у подружньому житті, а також для виховання дітей.

Надмірне звернення уваги чоловіків до своєї зовнішності і виокремлення її, як пріоритетної вказує, на певну фемінізацію опитаних чоловіків.

Однак, як і колись, чоловіки не байдужі до «жіночності» у жінках, а жінки мріють про «мужніх» чоловіків. Коли говорять про поняття «жіночність», то вкладають у його зміст наступні риси: доброта, сентиментальність, терплячість, привабливість, здатність до співпереживання, мрійливість, емоційність, вразливість. Мужність – це сміливість, стриманість, рішучість, впевненість у собі. [7, с.50]

Стаючи батьками молоді люди несуть відповідальність за виховання своїх дітей. Ефективність виховання дітей у сім'ї залежить не лише від створення в ній належних умов, але і від обізнаності батьків щодо виховного процесу, його мети, методів впливу на дитину. Однак результати дослідження показали певну педагогічну неграмотність майбутніх батьків. Так, 60% молодих людей на запитання: які методи виховного впливу на дитину ви знаєте, зовсім не спромоглися нічого відповісти, замість відповіді поставили прочерк. Лише 40% зазначили про такі методи як заохочення, похвала, бесіди з дитиною. Однак серед них 10 % ще вказали про покарання і заборони.

Труднощі також викликало і питання про те, що робити, якщо дитина не слухає. Тут більшість анкетованих вказали на такі способи впливу як переконання, розмови з дитиною, проте значна частина або просто не відповіла на питання, або вказала такі способи як заборона комп'юра, телефона, навіть був варіан поставити дитину в куток. Варто зазначити, що караючи дитину ми вказуємо їй на те, що вона зробила неправильно, але покарання не вчить її чинити так, як потрібно.

На питання про можливість використання репресивних методів у вихованні 80 % респондентів висловилися негативно, і вказали, що не будуть використовувати їх у вихованні своїх дітей. Однак 20% допускають таку можливість, не називаючи конкретних ситуацій, в яких будуть використовувати такі методи.

Важливими для аналізу є думки з приводу того яких особистих якостей не вистачає зараз для того, аби стати хорошим батьком чи матір'ю. Більшість опитуваних вказала на те, що поки потрібно ще багато попрацювати над собою, аби бути хорошими батьками. Більшість виокремила відповідальність, як головну умову для народження дітей. Не було жодної відповіді, де б зазначалося, що людина на даний момент вже готова до батьківства. Такі дані є позитивною тенденцією, адже молоді люди, розуміючи свою неготовність до батьківства на даний момент, готові це змінити. Прагнуть виховувати в собі потрібні якості та вміння.

Зауважимо, що 3 % опитуваних вказали, що зовсім не збираються ставати батьками. Звичайно, цікаво було б дізнатися чому.

Останнє запитання стосувалося доцільності спеціальної підготовки для молодих батьків. Якісний аналіз відповідей виявив, що 70 % опитаних висловилися про необхідність такої підготовки, а інші відкинули це, вказавши, що потрібно спиратися на досвід попередніх

покоління, вчитися всьому в процесі виховання, так як цього, нібито, вимагає природа. Проте така кількість студентів, які готові вчитися та набиратися досвіду, беззаперечно показує високий рівень свідомості серед молоді і їх певну соціальну зрілість, як майбутніх батьків. Враховуючи отримані дані і побажання респондентів, ми випрацювали пам'ятку порад майбутнім батькам.

«Пам'ятка майбутнім батькам»

Щоб виховати дітей, почніть виховання із себе.

Будьте чуйними! Любіть дитину такою, якою вона є.

Вмійте спілкуватися з дитиною.

Навчіться переконувати як словами, так і власним прикладом.

Пам'ятайте, що заборона і фізичне та вербальне насилля є неефективним способом виховання.

Пам'ятайте: щоб бути гарним батьком вам також потрібно бути гарним другом.

Хваліть дитину в кожному випадку, коли вона цього заслужила, підкреслюйте успіхи.

Заохочуйте в дитині ініціативу.

Шануйте сімейні традиції, а якщо їх немає – створіть.

Якщо дитина зростає в розумінні і доброзичливості, вона вчиться знаходити любов у світі і бути щасливою.

Пам'ятайте, що дитина – джерело життя своїх батьків. Як у краплині води відбивається сонце, так у дітях відбивається вся організація життя сім'ї, працьовитість, духовне багатство й моральна чистота матері та батька

Висновки. Загалом, дослідження дало можливість з'ясувати готовність студентської молоді до батьківства. Розглядаючи психологічну готовність до батьківства як систему взаємообумовлених компонентів, які виокремили Т. Говорун, В. Кравець, О. Кікінежді, О. Кізь, ми встановили недостатній рівень сформованості когнітивного компоненту психологічної готовності майбутніх батьків, адже значна частина молодих людей є ще в певній мірі педагогічно неграмотними і соціально незрілими. Проте ми побачили високий рівень сформованості мотиваційно-ціннісного компоненту у юнаків та дівчат. Зокрема, це позитивна мотивація шлюбу, розуміння того, що створення сім'ї - дуже серйозний крок, який вимагає великої відповідальності чоловіка і дружини; усвідомлене бажання мати сім'ю; бажання працювати над собою, виховувати потрібні якості, вчитися, здобуваючи досвід. Також був виявлений високий рівень сформованості емоційно-регулятивного і поведінкового компонентів. Варто зазначити, що виділені системні блоки особистісних характеристик перебувають в органічній взаємодії один з одним і лише у сукупності їх можна розглядати як своєрідну модель готовності молодих людей до створення сім'ї та до батьківства. Тому для того, аби допомогти молоді в майбутньому стати хорошими батьками і дати належне виховання своїм дітям, ми розробили для них пам'ятку із порадами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Педагогічний словник для молодих батьків. – К. : ДЦССМ, 2002. – 348с.
2. Методичні матеріали з питань формування усвідомленого батьківства / За заг. ред. Г. М. Лактіонової. - К.: Держсоцслужба, Християнський дитячий фонд, 2006.
3. Овчарова Р. В. Психологическое сопровождение родительства / Р. В. Овчарова. – М. : Изд-во Ин-та психотерапии, 2003. – 319 с.
4. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка у схемах і таблицях: Навч. посіб./ О. В. Безпалько - К.: Логос, 2003. - С. 62.
5. Кравець В. П. Гендерна педагогіка : [навчальний посібник] /В. П. Кравець. – Тернопіль : Джура, 2003. – 416 с.
6. Говорун Т.В., Кравець В.П., Кікінежді О.М., Кізь О.Б. Гендерні аспекти усвідомленого батьківства: Навчальний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 144 с.
7. Уніят С., Широкогородюк Л. Усе починається з кохання... - Тернопіль: Підручники і посібники, 1998. – 80 с.